

ЗМІСТ

<i>Вступ</i>	Той, для кого смислом життя була боротьба	7
Частина перша		
РОДИНА ТА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ		
<i>Розділ 1</i>	Зі Старого Угринова у світ широкий	13
<i>Розділ 2</i>	СТРИЙСЬКИЙ ПЕРІОД: ГІМНАЗІЯ І «ПЛАСТ»	17
<i>Розділ 3</i>	СТУДЕНТ ЛЬВІВСЬКОЇ ПОЛІТЕХНІКИ	31
Частина друга		
У ВИРІ РЕВОЛЮЦІЇ		
<i>Розділ 4</i>	«Зродились ми великої години...»	43
<i>Розділ 5</i>	«Таємничий пан»: крайовий провідник ОУН	66
<i>Розділ 6</i>	«Нас розсудить залізо й кров»: Варшавський судовий процес	76
<i>Розділ 7</i>	«І спізнаєте правду, і правда визволить вас»: Львівський судовий процес	88
<i>Розділ 8</i>	Ув'язнення в польських тюрмах	97

Частина третя

Провідник визвольної боротьби

<i>Розділ 9</i>	«ХТО ПРАЦЮЄ, ТОЙ ГЛАВУЄ»: НА ЧОЛІ РЕВОЛЮЦІЙНОГО ПРОВОДУ ОУН ...	109
<i>Розділ 10</i>	«ПОЧЕСНИЙ В'ЯЗЕНЬ» НІМЕЦЬКИХ ТЮРЕМ І КОНЦТАБОРУ ЗАКСЕНГАУЗЕН	133
<i>Розділ 11</i>	СИМВОЛ ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ	149

Частина четверта

Інший Бандера

<i>Розділ 12</i>	СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ ПРОВІДНИКА	177
<i>Розділ 13</i>	«НАШОЮ ПЕРЕМОГОЮ Є ПЕРЕМОГА НАШИХ ІДЕЙ»: ЖУРНАЛІСТСЬКА І ПУБЛІЦИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ	190

Частина п'ята

Ідеолог національно-визвольного руху

<i>Розділ 14</i>	«Я ПРИЙМАЮ ВАШ ВИРОК СМЕРТІ»: ЗАМАХИ РАДЯНСЬКИХ СПЕЦСЛУЖБ	207
<i>Розділ 15</i>	КРОК У ВІЧНІСТЬ: ПОХОРОН ПРОВІДНИКА ОУН	222
<i>Розділ 16</i>	ПЕРЕМОГА ПІСЛЯ СМЕРТІ	230
<i>Розділ 17</i>	ДОЛЯ РОДИНИ	237
<i>Післямова</i>	ТРИУМФ ІДЕЙ І ЧИНУ СТЕПАНА БАНДЕРИ	245
<i>Додаток</i>	ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	250
<i>Джерела ілюстративних матеріалів</i>		254
<i>Музеї Степана Бандери</i>		256
<i>Примітки</i>		258

Вступ

ТОЙ, ДЛЯ КОГО СМИСЛОМ ЖИТТЯ БУЛА БОРОТЬБА

Бандеризація України — головна загроза для Росії... Таку сентенцію можна почути від кремлівського режиму на чолі з Путіним і його пропагандистської машини останні понад двадцять років. Хто ж такий Степан Бандера, бандерівці, націоналісти і яку загрозу вони чинять «другій армії світу», щоб через них 24 лютого 2022 року почати тотальну війну та проводити міфічну денацифікацію? У бібліотеках тимчасово окупованих територій областей одразу починали вилучати українські історичні та художні твори, а також підручники з історії України. Російські окупанти мають перелік заборонених тем і прізвищ: Мазепа, Петлюра, Бандера, Шухевич, Чорновіл, Стус, історія українських Майданів, АТО/ООС, визвольних змагань тощо. У цій війні путінський режим намагається «остаточно розв'язати українське питання», попередньо «історично обґрунтувавши» свої претензії в кращих традиціях нацистсько-сталінської пропаганди. Геноцид над мирними містами й селами, масова українофобія російського суспільства найкраще ілюструють наміри рашистських окупантів.

Роль особистості в історії досі є однією з найбільш дискусійних проблем для науковців. Проте важко заперечити, що воля та діяльність окремої людини здатні переломити, здавалося б, закономірний перебіг подій. Життя багатьох історичних постатей є яскравим підтвердженням цього факту. Минуле українського народу багате на визначні фігури. Недаремно цілі етапи

національно-визвольної боротьби окупанти пов'язували з його провідниками, називаючи українців за їхніми іменами — мазепинцями, петлюрівцями, бандерівцями. Тому знищення саме цих людей, причому повне — як фізичне, так і морально-політичне — було головним завданням окупантів у придушенні цього руху. 25 травня 1926 року від куль агента ДПУ гине Головний отаман УНР Симон Петлюра, через дванадцять років 23 травня бомба від НКВС перериває життя Провідника ОУН Євгена Коновальця. Проте зупинити цими вбивствами поступ українців до волі не вдалося. На боротьбу повстало нове покоління, що представило свого лідера — Степана Бандеру. Він, як і багато його ровесників, пережив гіркоту поразки ЗУНР і становлення окупаційної влади. Небажання й надалі терпіти такий стан речей приводило молодь до лав УВО — ОУН. Вони обрали боротьбу за свободу й повністю присвятили себе служінню ідеї української державності.

Ім'я Степана Бандери добре відоме загалу, але постать Провідника ОУН досі недостатньо вивчена. Визначний життєвий шлях борця за волю досі не здобув належної йому уваги з боку істориків у незалежній Україні. Його персоні присвячено багато праць (переважно публіцистичні твори, невеликі статті та енциклопедичні довідки)¹, але зробити належний аналіз його діяльності та визначити його місце в історії українська історична наука ще не спромоглася. Сучасним дослідникам ще належить ґрунтовно оцінити постать Степана Бандери як людини, політика, теоретика й інтерпретатора націоналістичної ідеології, організатора й лідера ОУН 1930–1959 років.

Бандера як історичний діяч сформувався завдяки реалізації одного з найуспішніших українських суспільних проєктів — ОУН, основними цілями якого були відновлення незалежності та усвідомлення народом необхідності власної держави, відсутність якої стала основною причиною поразки визвольних змагань 1917–1921 років. Однак постать Степана Бандери й досі міфологізована. На Сході України, не кажучи вже про Росію, Польщу й Ізраїль, Бандеру знають лише як фанатичного терориста, який застосовував усі методи для досягнення своїх цілей,

а це має мало спільного з його реальною діяльністю та політичними поглядами. Протягом майже тридцяти років Степан Бандера був активним учасником і Провідником визвольного руху, основоположником низки політико-ідеологічних, стратегічних і тактичних засад національно-визвольної боротьби. Його громадсько-політична, організаційна та публіцистична діяльність багатогранна й надзвичайно важлива саме сьогодні. Своє життя, талант і працю він повністю присвятив ідеалам боротьби за визволення України.

Усі 30 років незалежності українська влада і суспільство загалом мали приділяти належну увагу проблематиці визвольного руху та формуванню політичної нації. У світовій історії чимало прикладів виховання в молодшого покоління почуття національної гідності через взорування на борців за незалежність. Для сучасного національно свідомого українця постаті Івана Мазепи, Симона Петлюри та Степана Бандери є національними символами і яскравими прикладами патріотизму.

На жаль, в українському варіанті трактування постаті Бандери йде за старим радянським зразком: під Леніним розуміємо партію, а під партією Леніна... Бути символом українського визвольного руху за життя і відчувати відповідальність за свої вчинки стало найбільшим тягарем для Провідника ОУН. Про це Степан Бандера писав весною 1951 року в листі до Головного командира УПА Василя Кука і членів Проводу ОУН в Україні^{*}:

Мушу вам щиро сказати, що мені дуже важко. Гнітить мене невимовно те, що з моїм ім'ям зв'язуються найбільші цінності нашої боротьби, куплені працею, великими жертвами і кровію Найкращих Друзів. Чуюся негідним служити за символічне зосередження тих вартостей українського визвольного руху. Під тим моральним тягарем людина слаба, все бачить, як мало сама внесла до спільних надбань, яка безмежна різниця між власним вкладом, власною спроможністю і власною вартістю та тим, що має репрезентувати й очолювати. Репрезентація — це не мое

^{*} Тут і далі в цитатах збережено стилістику джерела. — Прим. ред.

діло, не маю для цього жодних диспозицій і чуюсь зле в такій ролі. Змістом мого життя досі була боротьба, так і мусить бути далі. Не можу боротьби репрезентувати, коли не беру в ній участі. На репрезентанта «за шклом» не надаюся².

Отже, сподівання частини українського суспільства, які формулюються в сентенції «Бандера прийде, порядок наведе» та «Бандерштату», схожі на репрезентацію «за шклом» його особи, а не боротьби. Хоч як це парадоксально, але наші політики й громадські діячі проголошують бандерівські гасла, проте їх не дотримуються. Бандеризація, на думку автора, та й, мабуть, у розумінні кремлівського режиму на чолі з Путіним, полягає в тому, щоб діяти й думати в інтересах України...

Спроби оцінити діяльність Степана Бандери свідчать про зрілість українців, їхнє прагнення, вибудовуючи власну систему цінностей, самим вирішувати, яких героїв шанувати і яке майбутнє вибирати. Для українців, які її пропагують та відстоюють державність зі зброєю в руках, Провідник ОУН і досі залишається найяскравішим символом визвольної боротьби за незалежність у ХХ столітті.

ЧАСТИНА ПЕРША

РОДИНА ТА ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

ЗІ СТАРОГО УГРИНОВА У СВІТ ШИРОКИЙ

Народився майбутній Провідник ОУН у п'ятницю 1 січня 1909 року в селі Старий Угринів, нині Калуського району Івано-Франківської області, у сім'ї греко-католицького священника Андрія Бандери. На той час Галичина належала до Австро-Угорської імперії. Через чотири дні був хрещений у місцевій церкві на честь святого первомученика Стефана. Його хрещеними батьками, згідно зі свідоцтвом уродин і хрещення, стали отець Іван Чарторийський (згодом парох у селі Кобиловолочи) та Софія Глодзінська³.

Родина Бандер походить із міста Стрий Львівської області, проживала в передмісті Лани і займалася переважно рільництвом та домашнім господарством. Дідо Степана був дяком у церкві Благовіщення Пренепорочної Діви Марії. Щодо походження прізвища Бандера існує багато версій. За найпоширенішою — дослівно означає «прапор»; можливо, воно мало також значення «керівник», «провідник», «проводир», «той, що попереду»⁴.

Батько Степана Бандери отець Андрій (11.12.1882–10.07.1941) був відомим громадсько-політичним діячем, священником Української греко-католицької церкви в селах Старий Угринів і Бережниця Калуського повіту (1913–1919, 1920–1933), Волі-Задеревацькій (1933–1937) й Тростянці (1937–1941) на Стрийщині. Мати Мирослава Глодзінська (02.08.1887–22.04.1921) була дочкою священника ГКЦ отця Володимира. Восени 1906 року одружилася з отцем Андрієм. Окрім Степана в сім'ї Бандер народилося

семеро дітей: Марта, Олександр, Володимира, Василь, Оксана, Богдан, Мирослава (померла немовлям).

В автобіографії Степан Бандера зазначає:

Дитячі роки я прожив в Угринові Старому, в домі моїх батьків і дідів, виростаючи в атмосфері українського патріотизму та живих національно-культурних, політичних і суспільних зацікавлень. Вдома була велика бібліотека, часто з'їжджалися активні учасники українського національного життя Галичини, кривні і їхні знайомі, наприклад, мої вуйки: Павло Глодзінський — один з основників «Маслосоюзу» і «Сільського Господаря» (українські господарські установи), Ярослав Весоловський — посол до Віденського парламенту, скульптор Михайло Гаврилко й інші. Під час першої світової війни я пережив дитиною-юнаком чотирикратне пересування воєнних фронтів через рідне село в 1914–15 і 1917 рр., а в 1917 р. важкі двотижневі бої. Через Угринів переходив австрійсько-російський фронт, і наш дім був частинно знищений гарматними стрільнями. Тоді ж, літом 1917 р., ми спостерігали прояви революції в армії царської Росії, прояви національно-революційних зрушень і велику різницю між українськими та московськими військовими частинами. [...] До народньої школи я не ходив взагалі, бо в моєму селі, як і в багатьох інших селах Галичини, школа була не чинна від 1914 р. з уваги на покликання учителя до війська та інші події воєнного часу. [...] Від листопада 1918 р. наше родинне життя стояло під знаком подій у будівництві українського державного життя та війни в обороні самостійності. Батько був послом до парламенту Західньо-Української Народньої Республіки — Української Національної Ради в Станиславові і брав активну участь у формуванні державного життя в Калущині. Особливий вплив на кристалізацію моєї національно-політичної свідомості мали величні святкування і загальне одушевлення злуки ЗУНР з Українською Народньою Республікою в одну державу, в січні 1919 р.⁵

Значний вплив на родину Бандер мав період евакуації весною-влітку 1919 року. Близькі переконували їх не вирушати в такий